

Het gezinsbeleid stimuleert samenwonen niet...

Een vrouw met een licht mentale handicap woont bij haar ouders. Na het overlijden van die ouders, is er niet onmiddellijk een plaats in een instelling. Ze kan terecht bij haar zus onder de vorm van pleegzorg. Het gezin kan haar voor een aantal jaren een thuis bieden. Er is wel een financieel nadeel aan verbonden: de vrouw met de handicap krijgt een tegemoetkoming voor samenwonende en niet voor alleenstaande.

Een man en vrouw trekken niet bij elkaar in omdat de vrouw van een ziekte-uitkering geniet en ze een sociale woning betreft. Haar inkomsten zouden aanzienlijk dalen als haar partner bij haar komt inwonen, terwijl de huurprijs zou stijgen.

Situaties waar het alleen wonen financiële voordelen biedt, zijn bij hulpverleners veelvuldig gekend. In de studie die we naar aanleiding van de Internationale Dag van het Gezin 2011 hebben gemaakt, analyseren we enkele goedbedoelde tegemoetkomingen en regelingen die het samenwonen zeker niet stimuleren.

Feitelijke versus wettelijke situatie

Rijksregistergegevens geven een beeld van de gezinsvorm waarin kinderen opgroeien. Deze officiële gegevens moeten worden genuanceerd in het licht van de reële situatie.

14% van de kinderen woont volgens de bevolkingsgegevens bij een ongehuwd paar. Een schatting op basis van de SILC-enquête¹ suggereert echter dat 10 tot 12% van de kinderen bij niet-wettelijke samenwoners leven. Deze koppels worden doorgaans als alleenstaand behandeld door de fiscus en het gezinsbeleid. De officiële cijfers laten ook zien dat 12% van de kinderen bij een alleenstaande moeder en 2% bij een alleenstaande vader woont. SILC-gegevens vullen aan dat voor ongeveer een derde van deze kinderen (3,5%) de alleenstaande ouder een latrelatie heeft.

Alleen of samen in het gezinsbeleid

De overheid heeft een aantal maatregelen uitgewerkt voor alleenstaande ouders om hun financiële situatie te verbeteren. Dit is bijvoorbeeld het geval voor de verhoging van de belastingvrije som voor kinderen ten laste en de prijs van de kinderopvang. Ook niet-officieel samenwonenden genieten van deze belastingmaatregel en zouden zich in de kinderopvang in principe kunnen voordoen als alleenstaande. We kunnen spreken van discriminatie ten opzichte van geregistreerde samenwonenden en gehuwden.

Er is niet enkel een verschil tussen de verschillende vormen van samenwonen. Er is ook een reëel verschil tussen samenwonenden en alleenstaanden. Na aftrek van belastingen, kinderbijslag en kinderopvangkosten, hebben samenwonenden vaak een lager gestandaardiseerd beschikbaar inkomen dan alleenstaanden². Een alleenstaande ouder die werkt aan een minimumloon heeft bijvoorbeeld een gestandaardiseerd beschikbaar inkomen van 13.000 euro, terwijl een

¹ European Union Survey on Income and Living Conditions (versie 2008)

² Het gestandaardiseerd beschikbaar inkomen is een uitdrukking van het beschikbaar inkomen van een huishouden, gecorrigeerd voor het aantal en de kenmerken van de leden van het huishouden. De eerste volwassene krijgt een gewicht van 1, andere volwassenen een gewicht van 0,5 en kinderen tot en met 14 jaar een gewicht van 0,3. Het huishoudinkomen wordt gedeeld door deze equivalentieschaal.

eenverdienerskoppel 3.000 euro minder ter beschikking heeft. Vergelijken we dezelfde gezinstypes die werken aan een gemiddeld loon, dan ligt het inkomensverschil eveneens op 3.000 euro in het voordeel van alleenstaanden. Dat slechts weinigen zich laten registreren als samenwonend, hoeft vanuit de optiek van deze cijfers niet te verbazen.

Leefloon en sociaal huren

Ook meer specifieke financiële tegemoetkomingen maken een verschil tussen samenwonenden en alleenwonenden. Meestal is het statuut van samenwonende nadelig. Zo wordt de transitie van apart naar samenwonend bemoeilijkt en zeker niet aangemoedigd.

We nemen het voorbeeld van het leefloon en het sociaal huurbesluit.

Vergelijken we bij het leefloon de situatie van een koppel met kind met de situatie van een alleenstaande ouder met kind dan zien we dat beiden ongeveer 1.000 euro ontvangen ook al is er één volwassene meer in het gezin.

Een koppel met twee kinderen mag 31.967 euro bruto per jaar verdienen om in aanmerking te komen voor een sociale woning. Voor een alleenstaande met twee kinderen ligt dat bedrag even hoog, hoewel dit gezin een persoon minder telt.

Als feitelijk samenwonenden zich kandidaat-huurder stellen als koppel dan mogen ze 10.000 tot 30.000 euro (afhankelijk van het aantal kinderen) minder verdienen dan wanneer één van beide partners zich aanmeldt als alleenstaande en de tweede partner kort na de toewijzing ermee gaat samenwonen.

Zo dreigt zowel bij het leefloon als in het sociaal huurbesluit een eenouderval.

Gevolgen voor beleid

Alleen wonen zal in de toekomst toenemen: volgens cijfers van de studiedienst van de Vlaamse regering zullen er in 2030 950.000 alleenwonenden zijn, tegenover 770.000 in 2008.

Anderzijds merken we dat veel mensen graag samen wonen. Samenwonen en zorg zijn met elkaar verbonden. Onderzoek toont dat 19% van de Vlamingen het voorbije jaar heeft gezorgd voor een huisgenoot met een ziekte, handicap of ouderdom.

Studies tonen aan dat samenwonenden een lager armoederisico en een betere gezondheid hebben en dat ze meer beroep kunnen doen op een netwerk. Samenwonen draagt bij aan geluk.

Gezinsbeleid ondersteunt het functioneren van gezinnen. Dat de overheid poogt rekening te houden met verschillende gezinsvormen is toe te juichen. Maar een gezinsvorm is vaak geen stabiel gegeven meer. Gelukkig gaan mensen nieuwe relaties aan en pogen ze die zo duurzaam mogelijk vorm te geven. Het Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen houdt een pleidooi voor een gezinsbeleid dat samenwonen en samenleven van mensen ondersteunt en dat op die manier transities van alleenwonen naar opnieuw samenwonen stimuleert en niet financieel afstraft.

Contact voor verder informatie:

Gaby Jennes (HIG – HUB): 0478/ 52 90 87

Joris Ghysels (Universiteit Antwerpen): 03/ 265 53 80

Kathleen Emmery en Dirk Luyten (HIG – HUB): 02/ 240 68 40